

GreenLabelsPurchase

zöldebb beszerzés energiacímkék segítségével

Beszerzés és klímavédelem

Útmutató az
energiatakarékos
beszerzéshez

Általános modul

Támogatja az

Intelligent Energy Europe

www.greenlabelspurchase.net

Ez az Útmutató az Európai Intelligens Energia (Intelligent Energy - Europe) program által támogatott „GreenLabelsPurchase - zöldebb beszerzés energiacímkék segítségével” című projekt keretében készült.

Az eredeti angol nyelvű útmutató szerzői: Kerstin Kallmann, Susanne Decker, Vanessa Hübner
Berliner Energieagentur GmbH

Az angol nyelvű változat elérhetősége: <http://www.greenlabelspurchase.net>

Az eredeti útmutató alapján készült magyar változat szerzője: Dr. Éri Vilma
Környezettudományi Központ Alapítvány
Budapest, IX. Angyal utca 15/b.
email: center@ktk-ces.hu
honlap: www.ktk-ces.hu

Kiadja: Berliner Energieagentur GmbH
Französische Straße 23, 10117 Berlin
email: office@berliner-e-agentur.de
Internet: www.berliner-e-agentur.de

A kiadás időpontja: 2007. december

A Berliner Energieagentur semmiképpen nem garantálja, hogy az Útmutatóban található információ minden esetben teljeskörű, pontos és naprakész. Ez a megjegyzés az irodalomjegyzékben feltüntetett anyagokra is vonatkozik.

Az Útmutatóban tartalmáért kizárólag a szerzők felelősek. A tartalom nem tekinthető az Európai Közösség véleményének. Az Európai Közösség nem felelős az anyagban szereplő információk bármilyen módon történő felhasználásáért.

Az eredeti változat tartalmának, ábráinak és szövegének szerzői joga a Berliner Energieagenturé, a jelen magyar változat szövegének szerzői joga a Környezettudományi Központ Alapítványé.

TARTALOM

1. Bevezetés	4
2. A zöld beszerzés jogszabályi keretei	5
2.1. Közbeszerzés	5
2.2. A magánjogi intézmények beszerzései	8
3. A környezetvédelmi szempontok érvényesítése a beszerzési eljárásban	9
3.1. Beszerzési módszerek	9
3.2. A beszerzés szakaszai	9
3.3. A környezetvédelmi szempontok érvényesítése a különböző beszerzési fázisokban	10
4. Gyakorlati tanácsok	13
4.1. Költséghatékonysági számítások	13
4.2. Teljesítménylapok	14
5. Ajánlott irodalom	15
6. Felhasznált irodalom	16

1. Bevezetés

Kiotói vállalásainak teljesítéséhez az Európai Uniónak 2012-ig 8%-kal kell csökkentenie széndioxid kibocsátását. A csökkentés érdekében hozott intézkedések a megújuló energia támogatásától az épületek energiafelhasználását csökkentő intézkedésekig terjednek. Míg azonban az elmúlt években az épületek energiafelhasználását sikerült mérsékelni, más területeken, például az információs és a kommunikációs technológiában az energiafelhasználás folyamatosan nőtt. Egyes területeken, így különösen az információs technológiában és a világításban jelentős megtakarítási lehetőségek vannak, ezért sürgős intézkedésekre van szükség.

Az Európai Unióban a közszféra beszerzései évi 1.500 milliárd eurót, a bruttó nemzeti termék 16%-át teszik ki. A közszféra és a vállalatok együttes beszerzéseinek piaci szerepe folyamatosan növekszik. Ezeknek a beszerzéseknek nemcsak közvetlen környezeti hatásuk van, hanem elvben jelentős mértékben meghatározhatják a jövőbeli termékfejlesztéseket is. A közszféra beszerzői azonban a nagy nemzetközi vállalatokhoz képest eddig kevésbé éltek ezzel a lehetőséggel.

A beszerzők piaci befolyását erősíthetik a közös beszerzések, több szervezet együttes piaci fellépése. Az együttes fellépés egyik formája az lehet, hogy a beszerzők az egymástól elkülönült beszerzések során azonos követelményeket támasztanak a beszerezni kívánt termékkel szemben, például az öko címkék vagy az energiacímkék követelményeit alkalmazzák.

Energiacímkét többféle termékre, például az irodai és háztartási elektromos berendezésekre, a háztartási gépekre, a lámpákra és a megújuló forrásból származó elektromos áramra is kidolgoztak. Míg azonban az energiacímkék iránti igény az Európai Unióban egyre nagyobb, félő, hogy az energiacímkék elvesztik jelentőségüket a sokféle különböző címke megjelenése és az ebből származó zűrzavar miatt. Ezen a helyzeten kíván változtatni az Európai Intelligens Energia (Intelligent Energy - Europe) program által támogatott „GreenLabelsPurchase - zöldebb beszerzés energiacímkék segítségével” című projekt, amelynek célja, hogy növelje a különböző címkék és energiahatékonysági követelményeik átláthatóságát, továbbá elősegítse az energiacímkék és tanúsítványok használatát a beszerzési és beruházási folyamatokban.

Az útmutató célja, hogy néhány termék különféle ökológiai kritériumainak összegyűjtésével segítse a köz- és az üzleti szféra beszerzőit. Az általános modul különösen fontos feladatának tekinti, hogy tisztázza a környezeti szempontok és az energiacímkék alkalmazásával kapcsolatos jogi bizonytalanságokat.

A nemzetközi gyakorlatban az energiacímkéket a beszerzők csak kiegészítő eszközként használják, ahogy azt egy 103 német közhivatali és vállalati döntéshozó körében végzett felmérés megállapította (a felmérés az „Energycímkék - egy zöldebb választás” című európai projekt keretében készült). A címkék szerepe a hazai beszerzéseknél még ennél is kisebb. Általában a környezetvédelmi szempontoknak is kicsi a szerepük a beszerzéseknél. A környezetbarát beszerzés még az energiagazdálkodási és környezetvédelmi vezetési rendszerekben sem kap kellő hangsúlyt. A helyzetet tovább nehezíti, hogy a döntéshozók nincsenek tisztában az energiafogyasztás és az energia-megtakarítás jelentőségével.

Az energiahatékonysági és klímavédelmi szempontok figyelembe vétele az átfogó környezetvédelmi vezetési rendszer keretében vagy az attól függetlenül megvalósított beszerzéseknél nemcsak környezetvédelmi szempontból fontos, hanem a fenntartható gazdasági

fejlődést is segíti. Ezért készült ez az útmutató, amely megbízható segítséget és hasznos tanácsokat nyújt az energiafelhasználás hatékonyságának a javításához.

Ez az útmutató azoknak az

- üzleti/intézményi beszerzőknek,
- környezetvédelmi és energia-szakértőknek, illetve
- beszerzési tanácsadóknak

szól, akik felismerik a háztartási berendezések és az energia beszerzésének a klímavédelemben és a fenntartható üzletvitelben betöltött szerepét, és akik a lehetőségeikhez mérten a beszerzésekben érvényesíteni akarják a környezetvédelmi szempontokat.

Az útmutató bemutatja a jogszabályok által nyújtott lehetőségeket a környezetvédelmi szempontoknak a beszerzéseknél történő érvényesítéséhez.

Ez az első, általános modul a beszerzési alapismereteket foglalja össze, az útmutató 1-4. moduljai pedig az irodai berendezések, a háztartási gépek, a világítástechnikai eszközök, a zöld energia és a járművek beszerzésével foglalkoznak. Az útmutatóban leírtakat az egyedi igényeknek megfelelően lehet alkalmazni.

Az útmutató túlnyomó részét az energiával kapcsolatos kritériumok teszik ki, mivel az elérhető energia-megtakarítás olyan környezeti előnyökkel jár, amelyekhez gyakran gazdasági előnyök is társulnak. Természetesen lehetséges, sőt kívánatos további környezetvédelmi kritériumok (pl. ökocímkék) alkalmazása is. Ehhez segítséget ad a környezetbarát beszerzéssel foglalkozó ajánlott irodalom az útmutató végén.

2. A zöld beszerzés jogszabályi keretei

A nemzetközi és a nemzeti közbeszerzési előírások célja, hogy erősítsék a szállítók közötti versenyt, továbbá kizárják egyes szállítók kedvező vagy hátrányos megkülönböztetését. Az előírások átlátható és ellenőrizhető feltételeket teremtenek, amelyek minden beszerzéshez biztosítják a legkedvezőbb ár - érték arányt, továbbá támogatják az országok közti szabad kereskedelmet, ezáltal is erősítve a szállítók közötti versenyt.

A környezetvédelmi szempontok figyelembe vételének jogi szabályozásával a beszerzési alapismeretek áttekintése után a 2.1. fejezet második fele foglalkozik majd.

2.1. Közbeszerzés

A közbeszerzési eljárást több európai direktíva is szabályozza, ilyenek például a 93/36/EGK irányelvet felváltó 2004/18/EK irányelv,¹ az európai költségvetési törvények, valamint az európai versenyjog.

Az európai szintű szabályozás mellett az egyes országoknak, települési önkormányzatoknak és közintézményeknek is vannak közbeszerzési szabályai, ezek közül magyar vonatkozásban a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény legfontosabb.

Ezek a jogszabályok

- az egyenlő bánásmódnak, az átláthatóságnak és a verseny szabadságának az elvére épülnek,
- előírják a közpénzekkel való takarékoságot,
- tiltják az előnyös vagy hátrányos megkülönböztetést és a korrupciót.

¹ Az irányelv magában foglalja a korábbi 93/37/EEC és a 92/50/EEC irányelveket is.

A közbeszerzési irányelvek szabályozzák például a szállító kiválasztásának és az ajánlatok értékelésének a módját.

A közbeszerzési szabályozás minden, a megadott határértéknél nagyobb értékű közbeszerzésre,² valamint azoknak a magánjogi szervezeteknek a beszerzéseire is vonatkozik, amelyeket közpénzekből is finanszíroznak, vagy amelyekben az állam a többségi tulajdonos (például kórházak, köztulajdonban levő hulladékgyártó vállalatok, lakóházak).

A közbeszerzésre vonatkozó néhány további fontos alapelv, lsd. az a)-h) pontokat:

a) *A közszféra megrendeléseit nyilvános versenyre kell bocsátani*

A beszerzések átláthatósága és tisztasága, valamint a tisztességes verseny érdekében az európai szabályozás elvei minden olyan beszerzésre vonatkoznak, amelyeknek az értéke eléri vagy meghaladja a megadott értékhatárokat. Egyszerűsített vagy tárgyalásos beszerzésre csak a nemzeti jog által meghatározott körülmények között kerülhet sor.

b) *A meghatározott értékhatáron felüli megrendeléseket közösségi szinten kell versenyeztetni*

Az európai szabályozás értelmében a meghatározott értékhatár feletti építési, áru- beszerzési és szolgáltatási megrendeléseket közösségi szinten kell versenyeztetni. Ezek az értékhatárok 2008. január 1. óta a következők:

- építési beruházásra irányuló közbeszerzési szerződések esetében 5 150 000 EUR (1 325 305 627 Ft)
- áruszállítási és szolgáltatási szerződések esetében
 - nem központi kormányzati szervek e 206 000 EUR (53 012 225 Ft)
 - központi kormányzati szervek esetén 133 000 EUR (34 226 339 Ft)
 - energia- és vízszolgáltató vállalatok, közlekedési vállalatok esetén 412 000 EUR (106 024 450 Ft).

c) *A vonatkozó európai és nemzeti jogszabályok megengedik a környezetvédelmi szempontoknak a beszerzési folyamatban történő figyelembe vételét*

A környezetvédelmi szempontoknak a figyelembe vételét európai szinten a 2004/18/EK irányelv szabályozza. A beszerzések során többféle lehetőség is van a környezetvédelmi szempontok figyelembe vételére. A környezetvédelmi szempontokat érvényesíteni lehet:

- a műszaki követelmények megfogalmazásánál;
- többváltozatú (alternatív) ajánlattétel megengedésével;
- a szakmai alkalmassági szempontok között;
- a bírálati szempontok meghatározásánál;
- a szerződéses feltételek, illetve a szerződés teljesítését szabályozó előírások között.

A beszerzési folyamatban az ökocímkék és az energiacímkék is tekintetbe vehetők. A környezetvédelmi követelményeknek való megfelelés elviekben járhat többletköltségekkel is.

d) *Környezetvédelmi szempontok szerepeltetése a műszaki leírásban*

A beszerezni kívánt termék teljesítményét, tulajdonságait vagy a megrendelni kívánt szolgáltatással szembeni követelményeket tartalmazó *műszaki leírás* a közbeszerzés szabályával foglalkozó 2004/18/EK direktíva szerint "környezetvédelmi jellemzőket is tartalmazhat. E paramétereknek azonban kellően pontosnak kell lenniük ahhoz, hogy lehetővé tegyék az ajánlattevők számára a szerződés tárgyának meghatározását, az ajánlatkérők számára pedig a szerződés odaítélését." A környezetvédelmi követelményeknek kapcsolódniuk kell a beszerezni kívánt termékhez vagy szolgáltatáshoz, és szerepelniük kell az ajánlati felhívásban.

Amennyiben az ajánlatkérő a műszaki leírás keretében teljesítmény-, illetve funkcionális követelményeket állapít meg, a környezetbarát beszerzési felhívásban a beszerző megkövetelheti egy speciális termelési eljárás alkalmazását (pl. megújuló erőforrásból származó elektromos áram), vagy kikötheti, hogy a termék feleljen meg valamilyen kötelező vagy önkéntes nemzeti, európai vagy nemzetközi öko címké vagy energi címké kritériumainak (pl. A+ energiaosztályú hűtőgép, az Európai Öko címké energiatakarékosággal kapcsolatos kritériumainak megfelelő hordozható számítógép) is. Az ilyen kritériumok teljesülésének bizonyítékául magának az öko címkének vagy energi címkének a megléte is szolgálhat, de a műszaki követelmények teljesülésének egyéb bizonyítékait is el kell fogadni.

Amennyiben az ajánlattevő nem tud megfelelni a műszaki leírásban szereplő követelményeknek, nem vehet részt a pályázaton.

e) Környezetvédelmi szempontok érvényesítése többváltozatú (alternatív) ajánlattétel megengedésével

Amennyiben a szerződést odaítélése a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat szempontja alapján történik (lsd. alább a g) pontot), az ajánlatkérő szerv engedélyezheti az ajánlattevőknek változatok benyújtását. Ez lehetőséget adhat az ajánlattevőnek egy „alap” és egy „zöld” (vagy egy „zöld” és egy „zöldebb”) változat bemutatására. Az ajánlatkérőnek az ajánlati felhívásban közölnie kell, hogy engedélyezi-e változatok benyújtását, illetve meg kell határoznia a benyújtható változatokra vonatkozó minimumkövetelményeket.

f) Környezetvédelmi szempontok és alkalmassági kritériumok

A legelőnyösebb ajánlat kiválasztását segítő, az ajánlattevőkre vonatkozó szakmai alkalmassági kritériumok meghatározásánál is lehetőség van a környezetvédelmi szempontok érvényesítésére. Az építési beruházásra és a szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződéseknél indokolt esetben az ajánlatkérő előírhatja bizonyos környezetvédelmi intézkedéseknek, illetve környezetvédelmi vezetési szabványoknak (vagy ezekkel egyenértékű környezetvédelmi vezetési intézkedéseknek) az alkalmazását. A megrendelő ezzel bizonyos garanciát kap, hogy a szolgáltatást nyújtó szervezet kellőképpen figyelembe veszi a környezetvédelmi szempontokat.

g) Környezetvédelmi szempontok szerepeltetése a bírálati szempontok között

Az ajánlatkérő szervezet a szerződések odaítélésekor kétféleképpen járhat el. Az egyik megoldás, ha a *legalacsonyabb összegű ellenszolgáltatás* szempontja alapján azt a legolcsóbb ajánlatot választja, amelyik kielégíti a műszaki leírásban megjelölt követelményeket. A másik, ha a *gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat / összességében legkedvezőbb ajánlat* mellett dönt, vagyis azt az ajánlatot választja, amelyiknél az ár - érték arány a legkedvezőbb. A környezetvédelmi szempontok érvényesítésére az utóbbi esetben van lehetőség.

Környezetvédelmi szempontból már az is kedvező, ha a szerződés odaítélésénél nemcsak a beszerzési árat, hanem a termék vagy szolgáltatás élettartama alatt felmerülő valamennyi költséget (életciklus költség) figyelembe veszik. Ezzel bizonyos mértékig a környezetvédelemmel kapcsolatos költségek (az energiafogyasztás költsége vagy a leselejtezés költségei) is beszámításra kerülnek. Ez a módszer a környezetbarát termékek szempontjából általában kedvezőbb eredményt ad, mint a beszerzési árak összehasonlítása, mivel a környezetbarát termékek életciklus-költségét mérsékli a termék tartóssága (az azonos időszakra vetített életciklus-költségük ugyanis alacsonyabb, mint a kevésbé tartós termékeké, amelyeket korábban kell selejtezni és újjakkal pótolni), kedvező energiahatékonysága vagy a termék hulladékának alacsonyabb kezelési költsége. Az alacsonyabb üzemeltetési vagy fenntartási költségek és a kedvezőbb selejtezési költség ellensúlyozhatja az esetleg magasabb beszerzési költségeket, s a későbbi rejtett költségek beszámításának eredménye-

képpen a legolcsóbb változatról kiderülhet, hogy gazdaságtalan. A különböző termékek életciklus-költségének összevetése ily módon gazdasági szempontból is ésszerűbb megoldás, mint csak a beszerzési árak összehasonlítása. (Az életciklus költségekhez csak az ajánlatok értékelésétől a termék használatának végéig, illetve a szolgáltatásnyújtás végéig felmerülő költségek tartoznak. Az externális költségeket, így az okozott környezeti kárt nem lehet a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat kiválasztásánál számításba venni.)

A gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat szempontjának az alkalmazása esetén a gazdasági szempontok mellett a szerződés tárgyától függően olyan további szempontok is figyelembe vehetők, mint a minőség, a műszaki érték, az esztétikai és a funkcionális jellemzők *vagy a termék környezeti jellemzői*. Ebben az esetben lehetőség van arra, hogy az ár mellett a bírálók az ajánlat környezetvédelmi jellemzőit is értékeljék, így a gazdasági és a környezetvédelmi szempontokat egyidejűleg mérlegelve hozhassanak döntést. Így egy drágább berendezés esetében az ajánlat értékét növelheti az eszköz kisebb energiafogyasztása vagy megújuló energiaforrásból előállított áram esetében az alacsonyabb szén-dioxid kibocsátás.

A bírálati szempontoknak kapcsolódniuk kell a beszerzés tárgyához, és ugyancsak szerepelniük kell az ajánlati felhívásban. Célszerű ezeket a szempontokat a beszerző intézmény / vállalat környezeti politikájához kapcsolni, mert úgy könnyebb kellően konkrét követelményeket meghatározni. A környezetvédelmi szempontok súlyozásánál az Európai Bíróság maximum 45%-os súlyt tart elfogadhatónak. (Wienstrom, Rs. C-448/01, 04.12.2003).

A beszerzők számára azt ajánljuk, hogy a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlatot használják bírálati szempontként, ugyanis ez jelenti az ésszerű, költségtakarékos megoldást, ami különösen fontos szempont a közintézmények számára.

h) Környezetvédelmi szempontok a szerződéses feltételekben

Az érvényben levő jogi szabályozás értelmében az ajánlatkérő a szerződés teljesítésére vonatkozó különleges feltételeket (szociális és környezetvédelmi tárgyú feltételeket is megállapíthat, feltéve, hogy ezek a feltételek összeegyeztethetők a közösségi joggal és a hazai jogszabályokkal, és szerepelnek az ajánlati felhívásban. E felhatalmazással élve az ajánlattevő a szerződésben kikötheti például, hogy a terméket ne a csúcspingalom idején szállítsák ki, vagy hogy a csomagolási göngyöleget a szállító visszavegye, az újonnan beszerzett termék elődjét (az újonnan vásárolt hűtőszekrény esetén a régijt) a szállító elszállítsa és gondoskodik környezetbarát elhelyezéséről.

2.2. A magánjogi intézmények beszerzései

a) A magánvállalatokra nem vonatkoznak a közintézményekre érvényes kötöttségek

A magánvállalatoknak beszerzéseik során nem kell a közintézményekre vonatkozó beszerzési előírásokat betartaniuk. A környezetvédelmi kikötések alkalmazása, illetve az energia- és az anyagfelhasználás optimumának előírása azonban általában megfelel a gazdaságossági szempontoknak, ezért a versenyképesség szempontjából is előnyös. A magánvállalatokat ugyanakkor semmi sem kötelezi arra, hogy ezeket a szempontokat beszerzéseik során tekintetbe vegyék.

Ez alól csak a közbeszerzési feladatokat ellátó szervezetek, illetve azok a vállalkozások és projektek a kivételek, amelyek több mint 50%-os állami támogatásban részesülnek (v.ö. a 2.1. fejezetben leírtakkal). A verseny tisztaságának megőrzése érdekében ezeknek a szervezeteknek be kell tartaniuk a közbeszerzési előírásokat.

b) Amennyiben a beszerző magánvállalatnak környezetközpontú irányítási rendszere van, a rendszer előírásai értelmében a beszerzések során figyelembe kell vennie a környezetvédelmi szempontokat

A környezetvédelmi vezetési rendszereket nemzetközi szabványok (ISO 14001) és az EU EMAS szabályozása definiálják. Az Európai Unió környezetvédelmi vezetési rendszerének az a célja, hogy ösztönözze a környezetbarát intézkedéseket, termékeket és szolgáltatásokat. Az ilyen rendszereket alkalmazó vállalatoknak vállalati célként kell kezelniük ezeket a környezetvédelmi célokat. A környezetbarát beszerzés a környezetvédelmi vezetés alapelve, amelynek szerepe a jövőben a magánvállalatoknál is növekedni fog.

3. A környezetvédelmi szempontok érvényesítése a beszerzési eljárásban

Az alábbi pontok áttekintik a beszerzési folyamatot, és bemutatják, hogy hogyan lehet a környezetvédelmi szempontokat a beszerzés egyes szakaszaiba integrálni.

3.1. Beszerzési módszerek

A közbeszerzőknek be kell tartaniuk a nemzeti jognak a beszerzési eljárás lefolytatására és a szerződéskötésre vonatkozó szabályait. A közösségi értékhatárokat elérő vagy meghaladó beszerzések esetén pedig a beszerzésre az Európai Unió beszerzési előírásai vonatkoznak, amelyek egész Európában egységes beszerzési eljárást írnak elő.

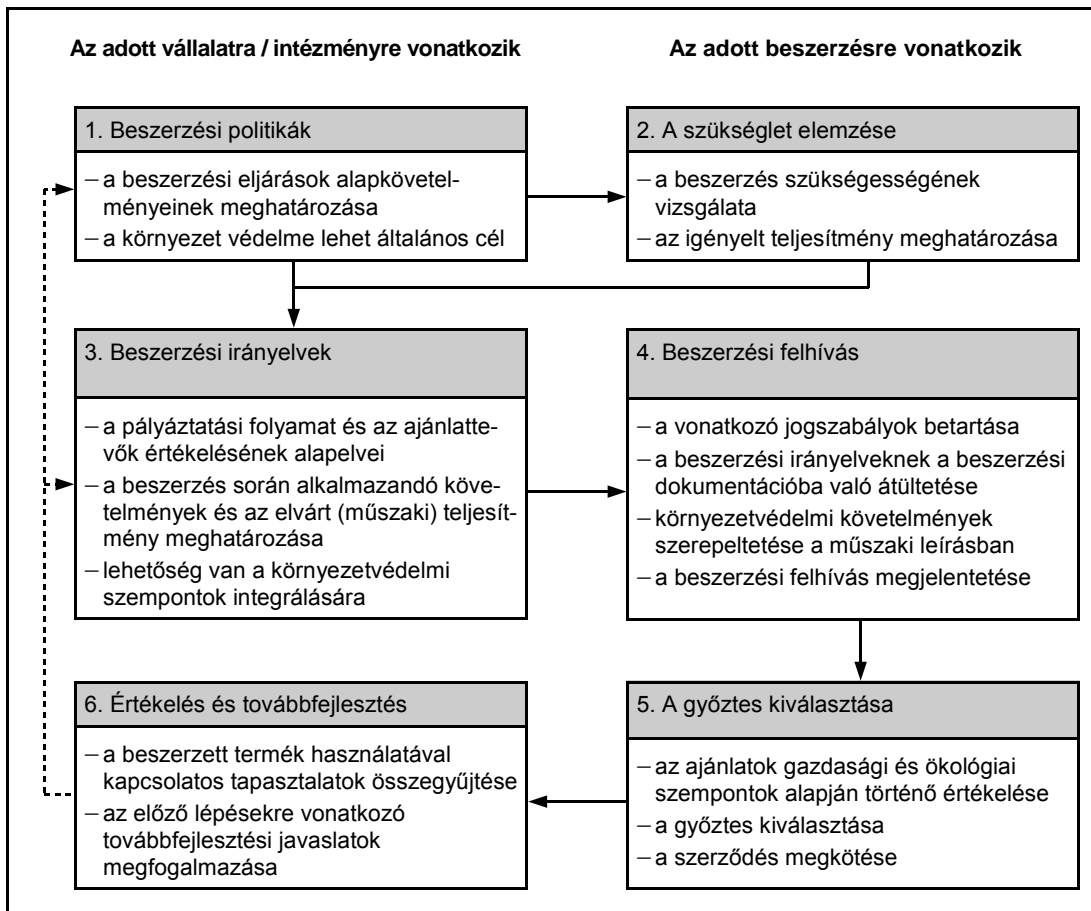
Az európai közbeszerzési irányelv 3 eljárást különböztet meg:

- a nyílt eljárást,
- a meghívásos eljárást és
- a tárgyalásos eljárást.

A környezetvédelmi szempontoknak az eljárásban történő figyelembe vételére az általános jogi keretek között mindhárom esetben lehetőség van.

3.2. A beszerzés szakaszai

Egy adott beszerzés folyamatát az adott intézmény egészének beszerzési politikája határozza meg. A következő ábra beszerzési lépésenként szemlélteti az adott beszerzés és az intézmény beszerzési politikája közötti összefüggést.

1. ábra A közbeszerzési felhívás és a beszerzési eljárás [Berliner Energieagentur GmbH: IGÖB 2000]

3.3. A környezetvédelmi szempontok érvényesítése a különböző beszerzési fázisokban

A környezetvédelmi szempontok figyelembe vételének lehetőségeit az 1. ábra foglalja össze. A lehetőségek részletes bemutatását lásd az alábbiakban.

1. A beszerzési politika

Még a tényleges beszerzési folyamat előtt érdemes a vállalat beszerzési politikáját kidolgozni. A beszerzési politika az általános üzletpolitika céljait és elveit ülteti át a beszerzések területére. A környezetvédelmi vezetési rendszert működtető vagy a környezet védelmére a vezetési rendszertől függetlenül nagy hangsúlyt fektető vállalatoknak van elfogadott környezeti politikájuk; ezek alapul szolgálhatnak a környezetbarát beszerzési politikához is. Az ilyen vállalatoknál a környezetvédelmi szempontoknak a beszerzésben való érvényesítése könnyebben megvalósítható, mert a beszerzők a zöld beszerzésekhez a vállalat vezetésétől megfelelő támogatást kapnak.

2. A szükséglet elemzése

A szükséglet elemzése során egyrészt vizsgálni kell, hogy tényleg szükség van-e a beszerzésre, másrészt meg kell állapítani, hogy pontosan minek a beszerzésére van szükség. Egy új termék beszerzésének alternatívája lehet a régi eszköz megjavítása vagy egy új eszköz lízingje. Az igények kritikus és pontos felmérése a környezetbarát beszerzés egyik legfontosabb lépése.

3. Beszerzési irányelvek

A beszerzési irányelvek meghatározzák a vállalatnak vagy az intézménynek a beszerzendő termékekkel szembeni műszaki, gazdasági és környezetvédelmi követelményeit. Az elvárt paramétereket pontosan kell megadni, és a paramétereknek mérhetőeknek kell lenniük. Nem elég konkrét és pontos az olyan követelmény, hogy a termék legyen „környezetbarát” vagy „energiatakarékos”. Ehelyett megadható például egy háztartási berendezés maximális áramfelvétele vagy vízfogyasztása, energiahatékonysági osztálya, vagy előírható, hogy a mosógépnek legyen automatikus kikapcsolási funkciója. A beszerzési irányelvek tartalmazhatnak az egyes kritériumok fontosságát kifejező súlyszámokat is.

A beszerzési irányelvekbe beépíthetők a környezetvédelmi és energiacímkék kritériumai is. Minimum-követelményként előírható, hogy a termék feleljen meg valamelyik energiahatékonysági vagy környezetvédelmi címke kritériumainak. Önkéntes címkék esetében csak a címkék által meghatározott határértékek teljesülését lehet megkövetelni, magának a címkének a meglétét nem, ez ugyanis ellenkezik a diszkrimináció-mentességgel.

A beszerzési irányelveknek tartalmazhatják a szállítókkal szembeni szakmai követelményeket, így meghatározott esetekben azt az elvárást is, hogy a szállító környezetvédelmi vezetési rendszert működtessen, valamint a vállalat / intézmény által a szerződésekben alkalmazott környezetvédelmi vagy szociális feltételeket. Az irányelvekben szerepeltetni kell a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat kiválasztásának értékelési módszerét, így például a beszerzési ár mellett a további bírálati szempontokat, a működési költség elemzési módszerét és a különböző életciklus költségszámítási módszereket.

4. A közbeszerzési felhívás

Ahogy arról már korábban szó volt, a környezetvédelmi szempontok többféleképpen is érvényesíthetők a beszerzéseknél. A választott módszerek mindegyikénél előírás, hogy a követelményeknek meg kell jelenniük az ajánlati felhívás megfelelő szakaszában, a műszaki leírásban, a szakmai alkalmassági feltételek, a bírálati szempontok között vagy a szerződéses feltételek ismertetésénél. Ennek megfelelően a környezetvédelmi követelmények kötelező előírásként beépíthetők a műszaki leírásba, másrészt megjelenhetnek a bírálati szempontok között. Ez utóbbi esetben betartásuk nem kötelező, de pozitívan befolyásolja a pályázat esélyét.

- a) *A műszaki leírás részét képező környezetvédelmi kritériumok betartása az ajánlattevőkre nézve kötelező, ezeket az ajánlattevőknek teljesíteniük (ilyen kritérium lehet az elektronikus berendezés teljesítményének és áramfelvételének maximuma). Amennyiben az ajánlattevő nem teljesíti ezt a kötelező kritériumot, a versenyből kizárásra kerül. Ez a módszer szigorúan megköveteli az ajánlattevőtől a legfontosabb környezetvédelmi előírások teljesítését. Ezért túl szigorú előírások esetén előfordulhat, hogy vagy nem érkezik egyetlen elfogadható ajánlat, mert a szállítók nem tudják teljesíteni a feltételeket, vagy az ajánlatok mind nagyon drágák lesznek.*

A beszerzési felhívásba a beszerzési irányelvekben szereplő teljesítménymutatók kerülnek bele a megfelelő konkrét értékekkel. Ha a jövőbeli beszerzés során csak néhány energiával kapcsolatos vagy környezetvédelmi követelményt akar a beszerző figyelembe venni, ezeket a követelményeket közvetlenül bele lehet foglalni a meglévő szokásos felhívásba. Egyidejűleg többféle környezetvédelmi szempont érvényesítéséhez termékkategóriánként általános műszaki követelményrendszer is kidolgozható és alkalmazható.

- b) *Az ajánlatok értékelésénél a környezetvédelmi jellegű értékelési szempontok alapján kapott pontok hozzáadódnak a többi bírálati szempont alapján megszerzett*

pontokhoz, vagyis a környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével szerzett pontok növelik az ajánlat esélyeit. Az ajánlati felhívásban szerepelnie kell az egyes bírálati szempontok alapján megszerezhető pontszámok egymáshoz viszonyított súlyának. A gazdasági és a környezetvédelmi szempontok alapján kapható pontszámok súlyozásával a gazdasági és a környezetvédelmi érdekek összehasonlíthatók.

A környezetvédelmi szempontok súlyozásához a 30%-os súlyarány tűnik optimálisnak. Ez az arány jogi szempontból biztonságos (mint korábban szó volt róla, az Európai Bíróság 45%-ig elfogadhatónak tartja a környezetvédelmi szempontok súlyát, v.ö. 8. oldal), és kellően ambíciózus is.

A gazdasági és környezetvédelmi szempontok mellett egyéb szempontok, így például a minőség is szerepelhet bírálati szempontként. Vigyázni kell azonban, hogy a termék teljes élettartama alatt felmerülő költség legyen a legfontosabb bírálati szempont, 50%-nál magasabb súllyal.

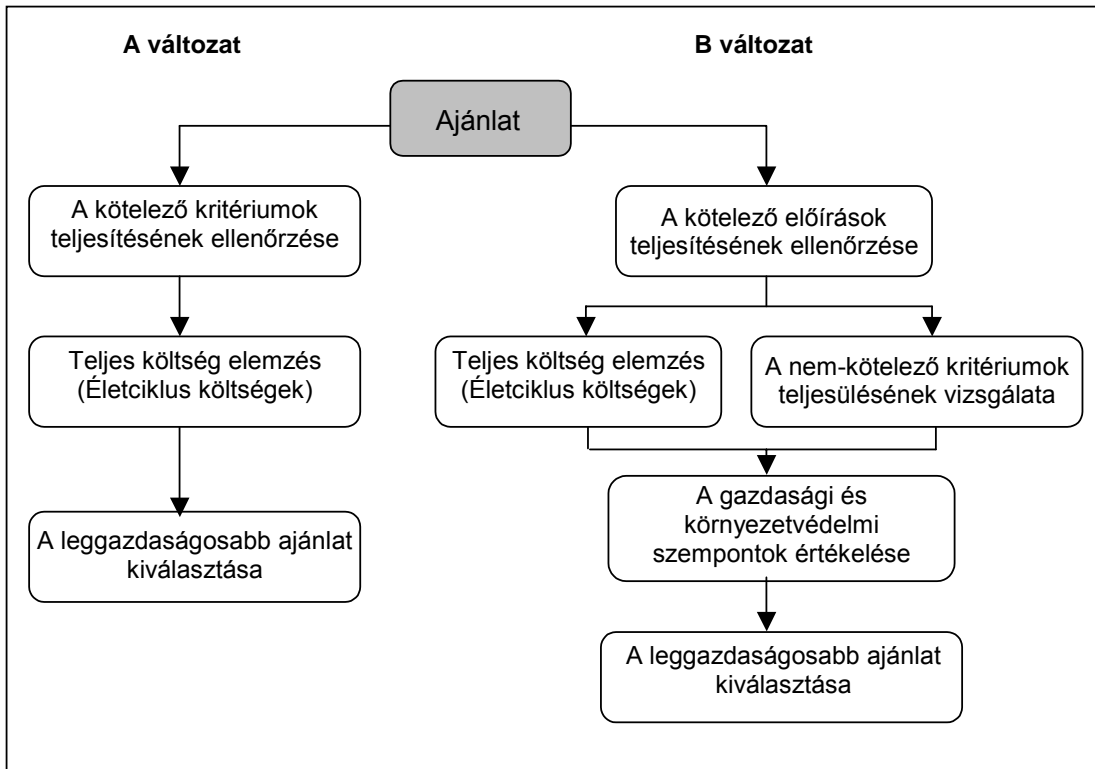
Amennyiben a környezetvédelmi szempontok a bírálati szempontok között nagy súllyal esnek latba, elvileg a környezetvédelmi érdekek érvényesítéséhez nincs szükség arra, hogy a környezetvédelmi kritériumok a műszaki leírásban is megjelenjenek. Így a bírálatkor az olyan gépekre és eszközökre vonatkozó ajánlatokat is figyelembe lehet venni, amelyek a műszaki leírásban szerepeltetett kötelező előírásokat nem teljesítenék. Ebben az esetben azonban nem garantálható, hogy a győztes ajánlat kellően környezetbarát lesz. Általában az a leghasznosabb, ha a környezetvédelmi szempontokat a műszaki leírásban és a bírálati szempontok között egyaránt figyelembe veszik.

5. Az ajánlatok értékelése

Az értékelés első lépéseként azt kell megvizsgálni, hogy az ajánlat eleget tesz-e a műszaki leírásban szereplő valamennyi minimum-követelménynek, illetve a különböző műszaki és szakmai alkalmassági követelményeknek. Ezután a minimum-követelményeknek megfelelő ajánlatokat a bírálati szempontok szerint értékeli. A beszerzési eljárás eredményeképpen azt az ajánlatot kell kiválasztani, amelyik egyrészt megfelel a kötelező követelményeknek, másrészt a leghasznosabb.

A környezetbarát beszerzés esetében a legjobb ajánlat kiválasztásánál fontos szempont a működési költségek, illetve a termék teljes életciklusa során felmerülő költségek nagysága (ld a 2. sz. ábrán az A változatot). Ilyenkor az értékelésnél az ár mellett az energiaköltségek és a széndioxid kibocsátás csökkentésének költségeit, továbbá a selejtezőkor keletkező hulladék ártalmatlanításának költségeit is figyelembe veszik. Az eszközök beszerzési ára helyett az életciklus költségek összehasonlítása alapján történő értékelés a fenntartható üzletvitel eszköze. A 2. sz. ábrában az A változat mutatja ezt az értékelési eljárást. A különböző ajánlatoknak a működési költségeket is figyelembe vevő összehasonlításához többféle számítási módszer található a kézikönyv további moduljaiban.

Mint ismeretes, az ajánlatkérő a környezetvédelmi és/vagy az energiatakarékossági szempontokat nemcsak a műszaki és szakmai alkalmassági előírások és az életciklus-költségek figyelembe vétele révén érvényesítheti, hanem a környezetvédelemhez kapcsolódó bírálati szempontok alkalmazásával is. A bírálati szempontok között megjelölt környezetvédelmi követelmények betartása nem kötelező, de betartásuk növeli az ajánlattevő esélyét. Ez utóbbi esetben a környezetvédelmi követelmények teljesítéséért az ajánlattevő az adott követelmény fontosságát kifejező súlyszámmal súlyozott pontokat kap, éppen úgy, mint az életciklus költségek esetében. Az lesz tehát a győztes ajánlat, amelyik egyrészt megfelel a műszaki leírásba foglalt környezetvédelmi szempontoknak, másrészt a környezetvédelmi szempontokat is tartalmazó bírálati szempontok értékelésénél a legmagasabb pontszámot kapja.

2. ábra: Az ajánlat értékelésének alternatívái

4. Gyakorlati tanácsok

Ez az útmutató gyakorlati tanácsokkal szolgál ahhoz, hogyan lehet az ajánlati felhívásoknak energiatakarékossági és környezetvédelmi szempontokat érvényesíteni. Az Útmutató 1-4. moduljaiban egyszerű hatékonysági számítások és az energiatakarékosságot előtérbe helyező környezetvédelmi követelményrendszerek találhatók. Ezek mind letölthetők az internetről.

4.1. Költséghatékonysági számítások

Az ajánlat költséghatékonysága nem csak a benne szereplő beszerzési ártól függ, hanem a beszerzett eszköz használata során felmerülő költségek nagyságától is. Az ajánlatok összehasonlításához tehát számba kell venni a termék várható élettartama során felmerülő energiaköltségeket éppúgy, mint a beszerzési árat.

Az 1-4. modulokban található számítási eszközök segítségével kiszámítható az ajánlatok gazdaságossága. A számítási segédlet Excel munkalapjának üres mezőiben kitölthető az egyes ajánlatokban szereplő termékek műszaki teljesítménye. A számítások eredményeit összehasonlítva kiválasztható a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat.

Amennyiben a számítások energiával kapcsolatos környezetvédelmi szempontokat is tartalmaznak, a gyakorlatban a következőket kell figyelembe venni:

- A számításokhoz az ajánlattevőknek garantálniuk kell az energia-felvétel maximumát.
- Az olyan tényezőket, mint a különböző működési módokhoz tartozó éves működési periódus hossza, reálisan kell mérni, és lehetőség szerint a gyakorlatban is be kell ezeket tartani.

- Élni kell az energiafogyasztás csökkentésének műszaki megoldásaival, ha lehet, például ilyen megoldás lehet a személyi számítógépek energiatakarékos funkciója és automatikus kikapcsolási funkciója.

4.2. Teljesítménylapok

A teljesítménylapok megkönnyítik a környezetvédelmi szempontok, különösen az energiatakarékosság és a klímavédelem szempontjának a figyelembe vételét. A teljesítménylapok ötlete az osztrák Beszerzési Szolgálat ellenőrző listájára épül.

Ahogy a 3.3. fejezetben már szó volt róla, a környezetvédelmi/ energiatakarékossági szempontokat a közbeszerzési felhívásban kötelező módon, a műszaki leírás részeként, illetve nem kötelező módon, bírálati szempontként is figyelembe lehet venni. Ennek megfelelően készültek a teljesítménylapok is. A teljesítménylapok elsősorban a kötelezően figyelembe veendő kritériumokat tartalmazzák. A környezetvédelmi szempontoknak a bírálat során történő figyelembe vétele pontozás és súlyozás révén lehetséges. A pontozás a „Pontozásos értékelés” oszlopban történik, itt található a maximálisan elérhető pontszám. A pontok összege 100 (100%). Példaként a lehetséges súlyozás és pontozás is megtalálható a munkalapon, ez azonban a beszerző preferenciájának megfelelően módosítható.

5. Ajánlott irodalom

Magyar nyelven elérhető kiadványok:

1. Európai Bizottság 2005, *Zöld közbeszerzés! A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve*. Az Európai Közösség Hivatalos Kiadványainak Hivatala, Luxembourg.
2. Fővárosi Önkormányzat Közbeszerzési Ügyosztály, 2006, *Budapest Főváros Önkormányzatának és szerveinek Zöld közbeszerzési szabályzata*. Budapest
3. Környezettudományi Központ, 2003, *Zöld beszerzési kézikönyv önkormányzatok számára*. Budapest. <http://www.ktk-ces.hu/kezikonyv.doc>
4. Környezettudományi Központ 2006, *Energiatudatos közbeszerzés. Követendő példák az európai gyakorlatból*. Budapest. http://www.ktk-ces.hu/energiatud_kiadv.pdf

Más nyelveken elérhető kézikönyvek:

Beschaffungs Service Austria: Kriterienkatalog Check it. (A környezetbarát beszerzési kritériumok Check it című katalógusa). Wien 2001	németül: www.oekoeinkauf.at angolul: http://www.ifz.tugraz.at/oekoeinkauf/index_en.php
Európai Bizottság: Az áruszállításban követendő gyakorlat (Good Practice in Freight Transport/ Gute Praxis im Güterverkehr). Brüsszel, 2000.	angolul, németül, spanyolul, olaszul és franciául: http://ec.europa.eu/environment/trans/freight/
ICLEI - Local Governments for Sustainability, European Secretariat: The Procura+ Manual - A Guide to Cost-Effective Sustainable Public Procurement, 2nd Edition. ICLEI European Secretariat GmbH, Freiburg, Germany, 2007	angolul, németül, franciául és olaszul: http://www.iclei-europe.org/index.php?id=1820
Isaac, H., Immendorfer, A., Clement, S., Querol, A., A., 2007, <i>The DEEP toolkit. Supporting Public Authorities in Energy Efficient Procurement</i> . ICLEI European Secretariat GmbH, Freiburg, Germany	angolul: http://www.iclei-europe.org/index.php?id=4652
IGÖB Interessengemeinschaft Ökologische Beschaffung (Hrsg.): <i>Öffentliche Beschaffung - Leitfaden für eine nachhaltige Beschaffung</i> . (Közbeszerzés - Útmutató a fenntartható beszerzéshez). Uster (Schweiz) 2000	www.igoeb.ch
Ökokauf Wien: <i>Ökologische Kriterien für die Beschaffung von ESL</i> . (Ökológiai kritériumok energiatakarékos lámpák beszerzéséhez.)	www.wien.gv.at

Egyéb hasznos információk:

Főleg épületek energia-takarékosságával kapcsolatos anyagok	http://www.bfe.admin.ch/energie/	németül, franciául, (egyes anyagok angolul, olaszul)
Többféle információ	http://www.energieeffizienz-im-service.de/	németül
Többféle információ	http://www.agenda-service.de/	németül
Energiatakarékos irodagépek	http://www.aceee.org/ogeece/ch5_office.htm#Desktop_Computers_	angolul

6. Felhasznált irodalom

- Agenda Transfer, Agentur für Nachhaltigkeit GmbH: *Vorteile überzeugen - Nachhaltige Beschaffung in der kommunalen Praxis*. Bonn 2007.
- ASEW (Hrsg.): *Das wirtschaftliche Büro - Leitfaden zur Energie- und Kostenersparnis für Bürogeräte*. (A gazdaságis iroda - Útmutató az irodai berendezések energia- és költségtakarékosságához.) Köln 1999
- Becker, Kari Heinz: *Beitrag zur Internationalen Tagung: Energieeffizienz bei Büro- und Unterhaltungselektronik*. (Előadás az Energiatakarékos irodagépek és szórakoztató elektronikai berendezések című konferencián), Berlin 1999
- Berliner Energieagentur/GERTEC/Öko-Institut: *Optimierung der Energieversorgung im BMU-Geschäftsbereich*. (Az energiaellátás optimalizálása a BMU üzleti részlegénél.) Berlin 2002
- BMU: *Aktualisierung des Erfahrungsberichts zum EEG vom 28. Juni 2002*. (A 2002. június 22i megújuló energia törvényről szóló beszámoló átdolgozott változata.) Berlin 2003
- BUND Landesverband Berlin e.V.: *Ökostrom - Hintergrundpapier*. (Zöld energia - háttéranyag). Berlin 2001
- Deutsche Energieagentur: *Informationen zur energieeffizienten Beleuchtung im Haushalt*. Verbraucherbrochüre im Rahmen der Initiative EnergieEffizienz. (Tudnivalók a házatartási energiatakarékos világtásról). Berlin 2003, www.initiative-energieeffizienz.de
- Dr. Mario, Tobias (BITKOM): *Trends und Hintergründe einer nachhaltigen Beschaffung von ITK-Produkten*. *Vortrag im Rahmen des NIK-Workshops: Nachhaltigkeit in der öffentlichen Beschaffung*. (Az informatikai eszközök fenntartható beszerzésének irányzatai és háttere. Előadás a
- Energieagentur NRW: *Viel Licht mit wenig Geld*. (Sok fény kevés pénzért). Wuppertal
- Energievision e.V.: *Kriterien für das Gütesiegel für Ökostrom „okpower“*. (A „okpower” zöld energia címke kritériumai). 2002. december
- Enquete-Kommission: *Nachhaltige Energieversorgung - Abschlussbericht* (Fenntartható energiaellátás. Zárójelentés). Berlin 2002

- Europäische Gemeinschaften: *Für ein mobiles Europa: Nachhaltige Mobilität für unseren Kontinent.* (A mobil Európáért: Fenntartható mobilitás kontinensünk számára). http://ec.europa.eu/transport/transport_policy_review/doc/2006_3167_brochure_de.pdf, ill. http://ec.europa.eu/transport/transport_policy_review/doc/2006_3167_brochure_en.pdf
- Europäische Gemeinschaften: *Öffentliches Auftragswesen* (Közbeszerzés). http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/index_de.htm, ill. http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/index_en.htm
- Energieverwertungsagentur: *Marktanalyse zur Verbreitung und Nutzung der Energieeffizienz-Kennzeichnung Energy Star in Österreich.* (Az Osztrák Energiaügynökség piaci elemzése az Energy Star energiahatékonysági címke Ausztriában történő elterjesztéséhez és használatához.) Wien 2003
- Energieverwertungsagentur: *GreenLight - Ein europäisches Programm für energieeffiziente Beleuchtung* (A GreenLight európai program az energiatakarékos világításért). Wien
- Éri, Vilma: *A zöld közbeszerzés hazai működési rendszerének kialakítása.* Kézirat. Környezettudományi Központ, Budapest 2007. május
- EVA (Hrsg.) *Beschaffung energieeffizienter Bürogeräte.* (Energिताkarékos irodai berendezések beszerzése.) Bécs 2000.
- Freie und Hansestadt Hamburg, Umweltbehörde: *Elektro für den Betrieb - Technische Anweisung.* (Vállalati elektronika. Műszaki utasítások). Hamburg 1997
- Fraunhofer ISI/CEPE: *Einfluss der IuK-Technik auf den Energieverbrauch.* (Az információs és kommunikációs technika hatása az energiafogyasztásra.) Karlsruhe/Zürich 2003
- Grieder, Thomas/Huser, Alois (Encontrol GmbH): *Ausschreibungsunterlagen im Server-, PC- und Netzwerk-Bereich* (Ajánlati dokumentumok a szerverek, személyi számítógépek és hálózati berendezések területéről.) Közzétette az EnergieSchweiz, 2003. augusztus
- Höfler, Heiko/Rosenkötter, Annette: *Elektrizitätsbeschaffung im Binnenmarkt und Stromeinkauf nach Sekundärrecht* (Villamosáram beszerzés a belső piacon és árambeszerzés a másodlagos törvényhozás után). Berliner Behördenspiegel Nr. VIII, 18. Jg., August + September 2002
- Internetes forrás: www.ibm.de
- IVF Industrial Research and Development Corporation: *EuP preparatory study, TREN/D1/40-2005, Lot 3, Personal computers and monitors, Intermediate draft report* (Személyi számítógépek és monitorok. Előzetes időközi jelentés), 2007, <http://www.ecocomputer.org/>
- Ortlieb, Birgit: *Gutachten - Vergaberechtliche Aspekte bei der Beschaffung von Ökostrom.* (Szakvélemény - A beszállító kiválasztásának jogi szempontjai a zöld villamosáram beszerzésnél.) Berlin 2002
- Timpe, Christoph/Fritsche, Uwe (Öko-Institut): *Qualitätsdifferenzen bei Grünen Strom.* (A zöld áram minőségi különbségei). AgV-Forum 1/2001, Düsseldorf 2001
- Umweltbundesamt: *Klimaschutz durch Minderung von Leerlaufverlusten bei ElektroGeräten.* (Klímavédelem az elektromos berendezések használaton kívül felmerülő veszteségeinek minimalizálásával.) UBA-Texts 5/99, Berlin 1999
- Umweltbundesamt (Hrsg.): *Handbuch Umweltfreundliche Beschaffung.* (Környezetbarát beszerzési kézikönyv.) 4. kiadás, München 1999

Umweltministerium Baden-Württemberg (Hrsg.): *Mehr Umwelt fürs gleiche Geld - Anregungen und Erfolgsbeispiele für die umweltorientierte öffentliche Beschaffung* (, Stuttgart 2006

Wirtschaftsministerium Baden-Württemberg + Fraunhofer ISI: *Die stillen Energieverbraucher.* (A csendes energiafogyasztó.) Karlsruhe 1999

valamint az 5. Ajánlott irodalom fejezetben felsorolt művek.